

## **VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2005 vp**

### **Valtioneuvoston selvitys tilintarkastustuomiois- tuimen vuosikertomuksesta varainhoitovuodel- ta 2003**

*Suurelle valiokunnalle*

#### **JOHDANTO**

##### ***Vireilletulo***

Suuri valiokunta on 26 päivänä tammikuuta 2005 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten valtioneuvoston selvityksen tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta varainhoitovuodelta 2003 (E 144/2004 vp).

##### ***Jaostovalmistelu***

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa.

##### ***Asiantuntijat***

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuul-  
tavina

- tarkastusneuvos Kaj Laine, valtiontilintarkas-  
tajain kanslia
- tarkastuspäällikkö Jukka Kulonpalo, Valtion-  
talouden tarkastusvirasto
- valtioneuvoston apulaiscontroller Soili Va-  
sikainen
- ylitarkastaja Tommi Kämpe, maa- ja metsä-  
talousministeriö
- ylitarkastaja Pasi Hurttala, Uudenmaan työ-  
voima- ja elinkeinokeskus.

#### **VALTIONEUVOSTON SELVITYS**

Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus vuodelta 2003 noudattaa samaa rakennetta kuin vuoden 2002 kertomus. Tilintarkastustuomio-  
istuin toteaa, että vaikka Euroopan unionin toi-  
mielimet ovat edistyneet tehtäviensä hoitamisessa, se ei vielä ole saanut riittävästi varmuutta siitä, toimivatko talousarvion keskeisten alojen valvontajärjestelmät tehokkaasti ja onko niiden avulla mahdollista hallita tilien perustana olevien toimien laillisuuteen ja asianmukaisuuteen liittyviä riskejä.

Varainhoitovuosi 2003 oli viimeinen kokonainen vuosi ennen EU:n laajenemista. Va-

rainhoitovuoden ylijäämä oli yhteensä 5,5 miljardia euroa. Vuoden lopussa maksamatta olevien maksusitoumusten kokonaismäärä oli 104,8 miljardia euroa. Tilintarkastustuomio-  
istuin suosittelee, että vastaisuudessa talous-  
arviot laaditaan maksujen suorittamiskykyä kos-  
kevien realististen arvioiden perusteella.

Tilintarkastustuomioistuin ei anna edelleen-  
kään myönteistä luotettavuus-, laillisuus- ja  
asianmukaisuuslausumaa (DAS-lausumaa) maa-  
talousmenojen, rakennetoimien ja sisäisten poli-  
tiikkojen ohjelmien maksatusten osalta.

### *Valtioneuvoston kanta*

Suomi pitää tärkeänä tilintarkastustuomioistuinten näkemystä siitä, että valvontajärjestelmien rakennetta on parannettava. EU:n talousarvion valvonnan tehostamista edesautetaan kehittämällä yhteisön sisäistä valvontaa ja ottamalla käyttöön yhteinen tarkastusmalli.

Suomi katsoo, että varojen käyttöön liittyvät riskit etenkin niiden menojen osalta, jotka ovat

yhdenmukaisen hallinto- ja valvontajärjestelmän ulkopuolella, tulee saada paremmin hallintaan.

Maksamatta olevien maksusitoumusten lisääntyvä määrä on suuri haaste unionille ja jäsenmaille. Rakennerahastovarojen hallinnointia ja maksatusta tulee selkiyttää ja yksinkertaistaa Agenda 2007 -päästösten yhteydessä, jotta maksamatta olevien maksusitoumusten kasautumista voitaisiin purkaa.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Perustelut*

Valtioneuvosto on valtiovarainvaliokunnan mielestä aivan aiheellisesti kiinnittänyt huomiota unionin valvontajärjestelmien tehostamiseen. Yhteisön sisäisen valvonnan kehittäminen ja yhtenäinen tarkastusmalli epäilemättä toimisivat tähän suuntaan. Valtiovarainvaliokunnan mielestä tarvittaisiin myös luotettava kirjanpitojärjestelmä. Valiokunta on lausunnoissaan useana vuonna kiirehtinyt komission kirjanpito-uudistusta. Tätä ei kuitenkaan eri syistä ole saatu vielä aikaiseksi. Tämänkertaisesta tilintarkastustuomioistuinten vuosikertomuksesta käy ilmi, ettei kirjanpitojärjestelmää aiempien vuosien tapaan ole suunniteltu antamaan varmuutta siitä, että yhteisön kaikki omaisuususerät on viety kirjanpitoon.

Tilintarkastustuomioistuin ei ole vielä kertaakaan antanut myönteistä DAS-lausumaa EU:n koko varainkäytöstä. Lausumamenettely luotiin EU:n tilintarkastukseen Maastrichtin sopimuksella ja otettiin käyttöön vuonna 1994. Myöskään vuodelta 2003 tilintarkastustuomioistuin ei mielestään voi saada riittävää varmuutta lähinnä maatalouden tukirahaston ja rakennerahastojen toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta jäsenmaissa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yli 80 prosenttia EU:n menoista ei saa myönteistä tilintarkastuslausumaa. Ainakin osittain tämä johtuu EU:n valitsemasta hajautetusta hallintotavasta. Kuten valiokunta jo vuosi sitten edellisestä kertomuksesta antamassaan lausunnossa VaVL 8/2004 vp totesi, toistuvat huomautukset

samoista asioista ilman, että mitään olennaista olisi tapahtunut, eivät anna hyvää kuvaa EU:n järjestelmästä.

Unionin omista varoista (tuloista) 77 prosenttia pohjautuu arvonlisäveroon ja bruttokansantuloon. Näiden perustana olevia tietoja ei voida tarkastaa suoraan. Tilintarkastustuomioistuin onkin asettanut tietojen luotettavuuden kyseenalaiseksi. Tuomioistuin suosittaa, että komission on lisättävä tarkastustoimia näiden omien varojen merkittävimmän lähteen laskennan luotettavuuden lisäämiseksi. Unionin laajennuttua valtiovarainvaliokunta pitää tätä suositusta erityisen tarpeellisenä. Tulojen perustana olevat laskentakäytännöt on saatettava yhdenmukaisiksi sekä vanhoissa että uusissa jäsenmaissa. Huolestuttavana valiokunta pitää tietoa, että tilintarkastustuomioistuimella ei ole tämän tarkastusalueen vaatimaa erityisosaamista.

Euroopan tilintarkastustuomioistuin tekee jäsenmaihin lukuisia tarkastuskäyntejä vuosittain. Osa näistä tarkastuskäynneistä kohdistuu esimerkiksi maatalouden suorien tukien valvontaan. Tarkastukset kohdistuvat lähinnä komission toimintaan ja komission säädösten ja ohjeistuksen toimivuuteen. Komissio saa käyttöönsä tarkastusten tulokset, mitkä voivat käytännössä johtaa rahoitusoikaisuihin. Suomen osalta rahoitusoikaisujen määrät ovat toistaiseksi olleet varsin pieniä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pikkutarkkuus ja kohdentuminen kokonaisuuden kannalta epäolennaisiin seikkoihin on tarkastuksissa kuitenkin lisääntymässä. Periaatteessa pienetkin poikkeamat saat-

tavat tulevaisuudessa johtaa huomattavaankin takaisinperintään. Valiokunta pitää parempana neuvonnan tehostamista ja valvontaresurssien tarkoituksenmukaista käyttöä. Suurin EU-jäsenyyden aikainen yksittäinen muutos tapahtuu parhaillaan, kun EU:n maatalouspolitiikan uudistusta pannaan toimeen. Valiokunta pitää tärkeänä, että valvonnan järkipäätöksillä henkilöstölisäykset voitaisiin pitää kohtuullisina.

Ecofin-neuvoston määränemmistöllä antamasta suosituksesta Euroopan parlamentin on määrä huhtikuun loppuun mennessä päättää komissiolle mahdollisesti myönnettävästä vastuuvapaudesta talousarvion toteuttamisesta. Vuosi sitten valtiovarainvaliokunta katsoi, että Suomen tulee jo neuvostovaiheessa vaikuttaa siten, että suosituksia voidaan tiukentaa aiempiin

vuosiin nähden. Jatkuvuuden turvaamiseksi suositusten toteutumista tulee myös seurata ja ryhtyä toimenpiteisiin, mikäli poikkeamia havaitaan. Saadun selvityksen mukaan Suomi on kiinnittänyt huomiota näihin kysymyksiin. Suomen ja Itävallan tulevilla puheenjohtajuuskausilla on tarkoituksena painottaa tilintarkastustuomioistuimen havaintojen tehokkaampaa hyödyntämistä budjettiprosessissa. Virkamies-tasolla on jo sovittu asian ottamisesta vuoden 2006 puheenjohtajuusohjelmaan.

### **Lausunto**

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta esittää,

*että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä todetuin huomauksin.*

Helsingissä 4 päivänä maaliskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

|      |                             |                          |
|------|-----------------------------|--------------------------|
| pj.  | Olavi Ala-Nissilä /kesk     | Iivo Polvi /vas          |
| vpj. | Matti Ahde /sd              | Virpa Puisto /sd         |
| jäs. | Jyri Häkämies /kok          | Kimmo Sasi /kok          |
|      | Kyösti Karjula /kesk        | Irja Tulonen /kok        |
|      | Jari Koskinen /kok          | Kari Uotila /vas         |
|      | Pekka Kuosmanen /kok        | vjäs. Eva Biaudet /r     |
|      | Maija-Liisa Lindqvist /kesk | Timo Kalli /kesk         |
|      | Mika Lintilä /kesk          | Jaana Ylä-Mononen /kesk. |
|      | Pirkko Peltomo /sd          |                          |

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.